

Inventering av rökpipsvamp, *Urnula craterium*, i Uppsala län 2006

Beställningsadress:
Länsstyrelsen i Uppsala län
751 86 Uppsala

Rapporten finns även att hämta på Länsstyrelsens hemsida - www.c.lst.se

Tel: 018-19 50 00 (vxl)
Fax: 018-19 52 01

ISSN 1400-4712

©Länsstyrelsen i Uppsala län och Upplandsstiftelsen 2007

Omslagsbild: Rökpipsvamp (*Urnula craterium*), vid Hasseldalarna i Styggkärrets naturreservat.

Inventering: Gillis Aronsson, Upplandsstiftelsen.

Författare: Gillis Aronsson

Foton och kartor: Gillis Aronsson

Redaktör och ansvarig utgivare: Niina Sallmén

Illustratör Åtgärdsprogram-logo: Torbjörn Högvall

Tryck: Länsstyrelsens Reprocentral, Uppsala 2007

Länsstyrelsens förord

Ett nationellt åtgärdsprogram för rökpipsvampen, *Urnula craterium*, är under framtagande och författas av Hans Rydberg, Länsstyrelsen i Södermanlands län. Kunskapen om artens status, ekologi och hotbild i Sverige är bristfällig. Därför föreslås i remissversionen för åtgärdsprogrammet (2006) inventering i sju olika län i Sverige, bl.a. i Uppsala län.

Fältinventering och sammanställningen av denna rapport har gjorts av Gillis Aronsson, Upplandsstiftelsen, på uppdrag av Länsstyrelsen i Uppsala län. Upplandsstiftelsen har tidigare inventerat rökpipsvampen i länet vilket kommit till användning i denna utredning.

Rökpipsvampen är en sällsynt vårsvamp som är klassad som starkt hotad (EN) i rödlistan från 2005. Den är känd från ett 30-tal lokaler i Sverige och har en östlig utbredning, från Småland via Östergötland, Närke, Södermanland, Västmanland och Uppland, upp till Dalarna och en utpostlokal i Medelpad. Svampen är känd från södra Finland, och finns i övriga Europa sällsynt i de östra delarna. I Nordamerika är den dock relativt vanlig.

Fruktkroppsbildningen av svampar styrs huvudsakligen av väderfaktorer, och rökpipsvampen uppträder uteslutande bara efter snörika vintrar eller nederbördsrika vårar. Detta brukar infalla i genomsnitt vart tredje år i Uppland. Förutsättningarna för rökpipsvampen under inventeringen 2006 var goda och resultatet blev att 848 fruktkroppar hittades på 8 av 42 undersökta lokaler.

Resultatet visar också att rökpipsvampen är en sällsynt och hotad art som är i behov av skydd och i vissa fall skötsel. Ett särskilt stort ansvar för rökpipsvampens bevarande vilar på Uppsala län eftersom en stor del av Sveriges kända växtlokaler finns här. Det är även viktigt att fortsätta eftersökningen efter nya lokaler samtidigt som kända växtplatser övervakas.

Synpunkter och förslag i denna rapport är författarens egna och behöver inte överensstämma med Länsstyrelsens ståndpunkt.

Uppsala augusti 2007

Leif Sandin
Miljövårdsdirektör

Niina Sallmén
Koordinator för hotade arter

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	2
BAKGRUND	3
EKOLOGI	3
TIDIGARE INVENTERING	4
INVENTERING 2006	5
HOT	7
ÅTGÄRDSFÖRSLAG	8
<u>INVENTERINGSRESULTAT 2006</u>	10
<i>ENKÖPINGS KOMMUN</i>	<i>10</i>
<i>KNIVSTA KOMMUN</i>	<i>11</i>
<i>UPPSALA KOMMUN</i>	<i>11</i>
<i>TIERPS KOMMUN</i>	<i>20</i>
REFERENSER	21

Sammanfattning

På uppdrag av Länsstyrelsen i Uppsala gjorde Upplandsstiftelsen en inventering av rökpipsvamp, *Urnula craterium*, i C län under våren 2006. Samtliga 13 kända växtlokaler i länet återbesöktes. Dessutom eftersöktes arten på 29 nya, potentiella lokaler, framför allt i Uppsala och Enköpings kommun.

Efter en ganska snörik vinter och sen vår var förutsättningarna för fruktkroppsbildning goda under perioden april till början av maj. Inga nya lokaler för rökpipsvampen hittades dock, men på de 13, sedan tidigare kända lokalerna, återfanns arten på 8 lokaler med totalt 848 fruktkroppar.

Av de 5 lokalerna där svampen inte kunde återfinnas har en lokal, under senare tid, troligen förändrats negativt på grund av angränsande slutavverkning. Två lokaler var till synes oförändrade sedan svampen sågs där sist och på de två övriga lokaler har rökpipsvampen inte observerats sedan 1930-talet. Var exakt svamparna hittades på 1930-talet är osäkert, men en av lokalerna verkar fortfarande kunna vara en lämplig biotop för rökpipsvampen, medan den andra lokalen troligen är förstörd.

Rökpipsvampen är beroende av kontinuerlig tillgång på död hasselved i miljöer med hög mark- och luftfuktighet. Arten växer ofta i svaga sluttningar med rörligt markvatten, gärna intill små bäckar eller s.k. glupar med underjordiska vattenflöden.

Största hotet mot arten är skogbruksåtgärder eller skötsel i skyddade områden som minskar mängden död hasselved eller som gör biotopen torrare. För att bevara rökpipsvampen bör samtliga recenta växtplatser skyddas formellt. I skyddade objekt kan man sedan företa olika skötselinsatser för att gynna svampen.

Ett särskilt ansvar vilar på Uppsala län för bevarandet av rökpipsvampen eftersom en stor del av de svenska växtlokalerna är påträffade här.

Bakgrund

I remissversionen för åtgärdsprogrammet för rökpipsvamp, *Urnula craterium*, (Hans Rydberg), 2006, föreslås nyinventering på potentiella lokaler i fem olika län kring Mälaren och Hjälmaren samt i Västra Götaland och på Gotland. Länsstyrelsen i Uppsala län gav Upplandsstiftelsen i uppdrag att inventera rökpipsvampen under våren 2006.

Rökpipsvampen är känd från 32 lokaler i Sverige, varav två har bedömts inte längre hysa lämpliga biotoper, (Rydberg 2006). Flest fynd finns i Uppsala län där arten är påträffad på 13 lokaler. Av dessa har rökpipsvampen observerats på elva lokaler de senaste 10 åren. För de övriga två lokalerna finns endast gamla fynd, från 1930-talet.

Ekologi

Rökpipsvampen växer på döda, ofta murkna och i marken dolda, stammar och grenar av hassel. Arten förekommer huvudsakligen på platser som ligger i närheten av rörligt vatten, t.ex. vid små bäckar, intill underjordiska vattenflöden vid glupar eller i sluttningar med rörligt markvatten. Ett krav för att arten ska förekomma verkar vara att substratet måste kunna hålla vatten under en längre tid.

Rökpipsvampen förekommer i lundartade skogsbestånd, blandskogar och örtrika gransskogar. Förutom hassel så finns nästan alltid gran på växtplatserna, även i lundartade miljöer. Samtidigt kan konstateras att granen i många fall har en kort historia på lokalen.

Växtplatserna består således ofta av en successionsfas där granen har vandrat in i tidigare mer öppna eller lövträdsdominerade miljöer. Vilken betydelse granen har är inte helt klarlagt, men en ökad beskuggning p.g.a. graninväxt bidrar till att andelen död hassel ökar, vilket i sin tur gynnar rökpipsvampen, åtminstone kortsiktigt.

Rökpipsvampen bildar fruktkroppar på våren, främst efter snörika vintrar eller regnrika perioder. Marken bör helst vara mättad på vatten. Optimala förutsättningar för arten tycks vara sena, nederbördsrika vårar med låga temperaturer.

Figur 1. Rökpipsvampen växer ofta i klungor på, i marken dolda, hasselled. Hasseldalarna i Styggkärrets naturreservat. Foto: 1 maj 1999, G. Aronsson.

Tidigare inventering

Sedan 1995, då jag för första gången såg rökpipsvampen i fält, har jag försökt hitta nya lokaler för arten, framför allt i Uppland. Även gamla, sedan tidigare kända, lokaler har återbesökts för att se om biotopen och arten finns kvar.

Förutsättningar för rökpipsvampens fruktkropps bildning sammanfaller ofta med flera andra ovanliga vårsvampar, t.ex. bombmurkla, stor vårtratts kivling, scharlakansvårskål, hasselnagels kivling och kameleontskål. Vårsvamparnas förmåga att bilda fruktkroppar varierar mycket mellan olika år, beroende på väder och vattenstånd. En bedömning har gjorts av hur förutsättningarna för vårsvampar varit i Uppland under perioden 1995-2006 (tab. 1). Att antalet fyndlokaler för ovanliga vårsvampar ökat under 2000-talet (enl. tabellen) beror på att antalet kända lokaler som återbesökts har blivit fler. Resultatet de senaste 12 åren visar att det ungefär vart tredje år finns goda förutsättningar för fruktkropps bildning av rökpipsvampen, inklusive flera andra vårsvampar. Rökpipsvampen kan visserligen växa upp även torra och nederbördsfattiga år, men i så fall oftast bara med enstaka fruktkroppar på lokaler som andra år hyser mängder med svampar. Antalet hittade fruktkroppar de senaste tre åren i Uppsala län har varit; 1 ex. (2004), 327 ex. (2005) och 848 ex. (2006).

Under våren 2005 besöktes samtliga 13 kända lokaler för rökpipsvamp i Uppsala län, (Rydberg 2006). Arten hittades på sex lokaler, varav Hasseldalarna i Styggkärrets naturreservat var den rikaste lokalen med 271 fruktkroppar. Rökpipsvampen kunde däremot inte återfinnas på de fyra lokaler – Aspbladsmossen, Fiby urskog, Fjällnora och Sjödyn - där den tidigare observerats under senaste 10-årsperioden. Av de tre återstående, gamla fyndlokalerna - Bärsta lund, Nåsten och Hässelby - bedömdes de två första hysa lämpliga miljöer för rökpipsvampen, men inga fynd gjordes under 2005. För Hässelby, där arten senast observerades på 1930-talet, gjordes bedömningen att miljön för svampen inte längre finns kvar.

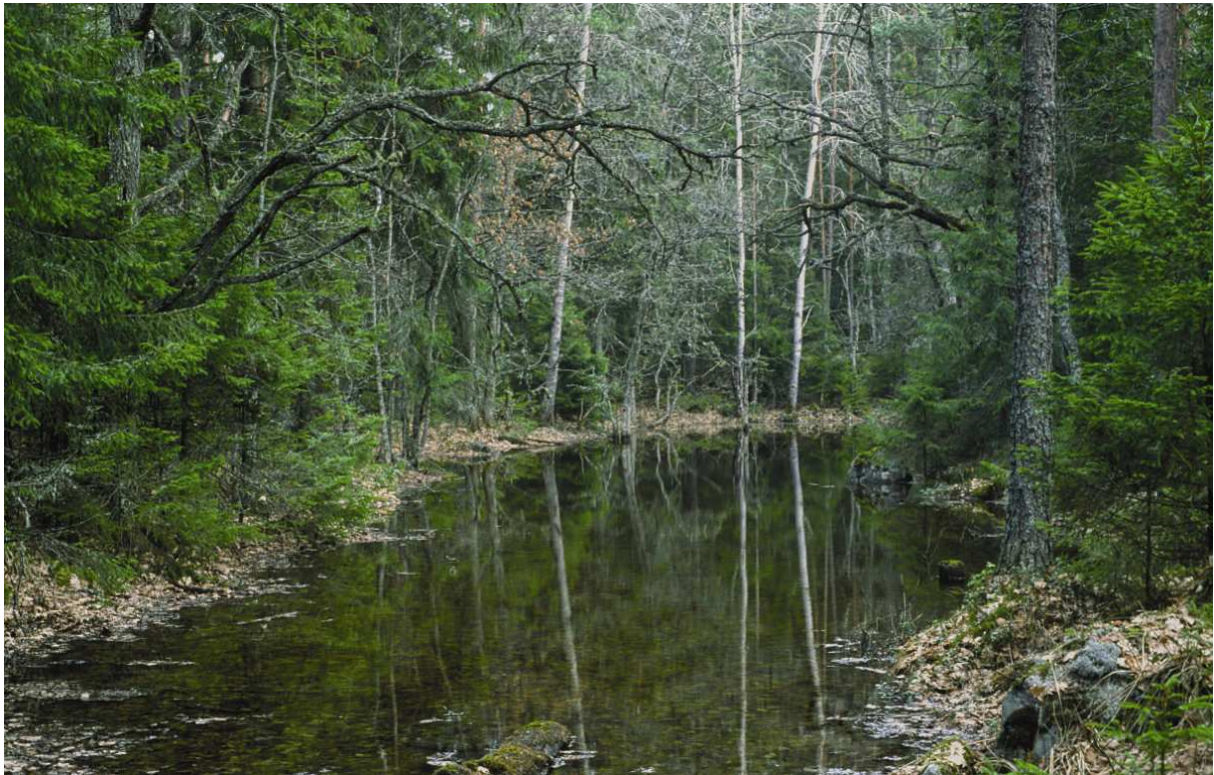
Tabell 1. Förutsättningar för fruktkropps bildning av sällsynta vårsvampar, inklusive rökpipsvamp, i Uppland under perioden 1995-2006. Bedömningen baserar sig på egna fältbesök under perioden mars-maj.

-- dåliga förutsättningar + medelgoda förutsättningar +++ bra förutsättningar

År	Förutsättn. för ovanliga vårsvampar	Antal lokaler med rökpip.	Antal lokaler med ovanliga vårsvampar (inkl. rökpip.)	Kommentar
1995	+++	2	11	Mycket sen vår med högt vattenstånd.
1996	+	2	3	
1997	--	0	2	
1998	+	1	4	
1999	+++	3	12	Mycket högt vattenstånd i april-maj.
2000	--	0	1	
2001	+	2	13	
2002	+++	0	16	Mycket högt vattenstånd i februari.
2003	--	0	3	
2004	--	1	5	
2005	+	4	11	
2006	+++	8	20	Ganska snörik vinter och sen vår.

Inventering 2006

Under perioden 3 april – 9 maj 2006 inventerades totalt 42 områden i Uppsala län; 13 kända växtplatser och 29 nya områden, (bilaga 1). Inga rökpipsvampar hittades på de nya lokalerna och av de sedan tidigare kända växtplatserna återfanns arten på åtta lokaler med totalt 848 fruktkroppar (tab. 2 och bilaga 2). Jämfört med året innan återfanns rökpipsvampen på fler lokaler och med ett större antal fruktkroppar, troligen tack vare bättre betingelser för fruktkroppsbildning detta år.

Figur 2. Glupmiljöer med hassel, ädellövträd och gran är ofta lämpliga växtplatser för rökpipsvampen. Hassedalarna i Styggkärrets naturreservat. Foto: 20 mars 1990, G. Aronsson.

Tabell 2. Resultat från inventeringen 2006. Totalt besöktes 42 områden och rökpihvampen hittades på åtta lokaler. (NB = nyckelbiotop, NVO = naturvärdesobjekt enl. Skogsstyrelsen)

Lokal	Status	Första obs.	Senaste obs. (före 2006)	Antal fruktkr. 2006	Kommentar
1. Råbylund				0	
2. Nötbacken	NB			0	
3. Joar Blå, syd	NB			0	
4. Nötlund				0	
5. Uvberget	N-reservat			0	
6. Ringrör	delvis NB			0	Bör återbesökas.
7. Lövhagen	delvis NVO			0	
8. Hagalund	N-reservat			0	
9. Hesta				0	
10. Eda				0	
11. Bärsta lund	NB	1944	1975	21	
12. Bärsta lund, syd				0	Bör återbesökas.
13. Nästen	N-reservat	1934	1938	0	Bör återbesökas.
14. Kvarnbo lund	N-reservat			0	Bör återbesökas.
15. Ramsjön	delvis NB			0	Bör återbesökas.
16. Fiby urskog	N-reservat	1931	1999	0	
17. Stora Branden	NB	2005	2005	19	
18. Börje sjö, sydöst	NB	2005	2005	18	
19. Börje sjö, norr	NB			0	Bör återbesökas.
20. Bydelsbäcken	NB	2005	2005	140	
21. Styggkärret	N-reservat	1996	2005	356	Vid Hasseldalarna.
22. Oxsätra				0	
23. Norrbodaglupen	delvis NB			0	Bör återbesökas.
24. Norrbodaskogen				0	Bör återbesökas.
25. Gåsholmen	N-reservat	1994	2005	259	
26. Hässelby		1930	1930	0	Bör återbesökas.
27. Sjödyn	NB	1955	1995	11	
28. Storskogen	NVO	1998	2005	24	
29. Gammelängen	delvis NVO			0	
30. Piparboda	NB			0	
31. Fjällnora	NVO	1999	2004	0	
32. Kopphagen	NB (bolag)			0	
33. Söderby				0	
34. Aspbladsmossen	N-reservat	2001	2001	0	
35. Aspbladsmossen, norr				0	Avverkningsanmält, nov. 2006.
36. Dammen, nv				0	
37. Ekdalen	N-reservat			0	
38. Ekdalen, öst				0	Ett delområde, tidigare skog nu hygge.
39. Pansarudden, syd				0	
40. Pansarudden	N-reservat			0	
41. Väla				0	
42. Lövsund				0	

Hot

Rökpihvampen är beroende av kontinuerlig tillgång på död hasselved i miljöer med hög mark- och luftfuktighet. Skogsbruksåtgärder eller skötsel i skyddade områden som minskar mängden död ved eller som gör biotopen torrare är ett hot mot arten.

Svampen verkar gynnas av en igenväxningsuccession där mängden död hasselved ökar. Men en alltför kraftig igenväxning hotar troligen arten på sikt. Speciellt om täta granbestånd växer upp, vilket kan leda till att hasselbuskarna dör helt och hållet.

Av de 13 kända lokalerna i Uppsala län ligger fem i naturreservat (tab. 2). På två av dessa lokaler har åtgärder gjorts som kan påverka svampen negativt. Vid Aspladsmossens naturreservat har skogen nyligen kalavverkats fram till reservatsgräsen, d. v. s. cirka 30 m ifrån växtplatsen för rökpihvampen. Hygget vetter mot söder och troligen har skogen i reservatet, där svampen växer, blivit betydligt torrare. I Fiby urskogs naturreservat röjdes rågången under vintern 2006-07, varvid tre av sju äldre hasselbuskar kapades vid marken, på en tidigare känd växtplats. De kapade stammarna ligger dock kvar i en rishög.

Av de övriga åtta lokalerna är fem nyckelbiotoper och två naturvärdesobjekt. Dessa skogsbestånd har inget formellt skydd och kan således vara hotade. För den sista lokalen (Hässelby) är fyndet gammalt och läget för växtplatsen är idag okänt. Biotopen kan således redan vara förstörd.

Figur 3. Rökpihvampen verkar gynnas av en viss igenväxning och utskuggning, då mängden död hasselved ökar. Blir igenväxningen alltför kraftig dör emellertid hasselbuskarna. I äldre, naturskogsartade områden överlever hasseln ofta eftersom ljusbrunnar skapas då gamla granar successivt dör eller blåser omkull. *Hässeldalarna i Styggkärrets naturreservat. Foto: 13 april 2005, G. Aronsson.*

Åtgärdsförslag

Ett första viktigt steg för att bevara rökpipsvampen är att formellt skydda samtliga recenta växtplatser. Särskilt ansvar vilar på Uppsala län eftersom en stor del (41 %) av de svenska fynden är påträffade här. Då objekten är skyddade kan man sedan företa olika skötselinsatser, som t.ex. utglesning av täta granbestånd, ringbarkning av enstaka granar eller utplacering av död hasselved på lämpliga platser.

Samtidigt måste information nå ut till markägare, förvaltare av naturreservat, m.fl. så att inte värdefulla växtmiljöer för svampen spolieras omedvetet. På lokaler där svampen bara förekommer under en eller ett par hasselbuskar bör växtlokalerna markeras tydligt så att de inte förstörs av misstag.

I Uppsala län finns, till synes, lämpliga växtmiljöer på flera platser än de kända lokalerna. Därför är det angeläget att fortsätta eftersökningen efter nya lokaler, särskilt i blockig terräng med glupartade miljöer. Det är också viktigt att regelbundet övervaka kända växtplatser för att öka kunskapen om svampens biologi och eventuell respons på utförda skötselinsatser.

Figur 4. På Sveriges rikaste lokal för rökpipsvampen, i Styggkärrets naturreservat, gjordes år 2002 en utglesning av yngre gran för att gynna hassel. *Hasseldalarna i Styggkärrets naturreservat. Foto: 6 juni 2006, G. Aronsson.*

Tabell 3. Hot och åtgärdsförslag i områden där rökpipsvampen är påträffad.

Lokal	Hot	Åtgärdsförslag
11. Bärsta lund	Ej skyddad lokal, men inget hot för närvarande.	Skydda lokalen formellt, på sikt.
13. Hågdalen-Nåstentens NR	För närvarande inget hot.	Försök återfinn svampen. Ej observerad sedan 1938. Informera förvaltaren om värdefulla hasselmiljöer.
16. Fiby urskogs NR	Utskuggning av hassel, röjning av rågång, tramp och slitage.	Information till förvaltaren. Flytta och placera ut död hasselved till lämpliga platser.
17. Stora Branden	Ej skyddad lokal. Utskuggning av hassel.	Skydda lokalen formellt, (reservatsförslag finns men arbetet ej påbörjat). Fäll eller ringbarka några granar.
18. Börje sjö, sydöst	Ej skyddad lokal. Skötsel av skogsbilväg. Utskuggning av hassel.	Informera markägare och de som sköter skogsbilvägen. Skydda lokalen formellt. Fäll eller ringbarka några granar. Flytta och placera ut död hasselved till lämpliga platser.
20. Bydelsbäcken	Ej skyddad lokal, men inget hot för närvarande.	Skydda lokalen formellt, på sikt.
21. Styggkärrets NR	Inget hot för närvarande.	Övervaka arten.
25. Gåsholmens NR	Inget hot för närvarande.	Övervaka arten.
26. Hässelby	Okänt.	Försök återfinn svampen. Ej observerad sedan 1930.
27. Sjärdyn	Ej skyddad lokal. För närvarande, troligen inget hot.	Skydda lokalen formellt.
28. Stor-skogen	Alltför få hasselbuskar. Ev. ändring av markerad stig. Ej skyddad lokal.	Skydda lokalen formellt, (stort reservatsförslag påbörjat men ej färdigt). Markägaren och de som underhåller den markerade stigen bör informeras. Några granar bör ringbarkas. Utplacering av döda hasselstammar.
31. Fjällnora	Ej skyddad lokal. Röjning eller restaurering av f.d. ekhage. Insamling av ved till närliggande eldstad, i friluftsområde.	Skydda lokalen formellt, (stort reservatsförslag finns men arbetet ej påbörjat). Informera markägaren och förvaltaren av friluftsområdet. Se till att det alltid finns vedträ i förrådet intill eldstaden.
34. Aspbladmossens NR	Alltför få hasselbuskar. Uttorkning p.g.a. närliggande hygge.	Placera ut död hasselved. På sikt, ringbarka några granar.

Inventeringsresultat 2006

ENKÖPINGS KOMMUN

1. Råbylund Besök: 10 april 2006 - **0 ex.**

Villberga socken.

Beskrivning: Litet blandskogsbestånd med hassel i buskskiktet. Tidigare mer öppet område som successivt vuxit igen. Bitvis ganska mycket död hassel och några hasselbuskar växer intill ett parti med rörligt markvatten. Området ligger emellertid i en varm sydvästsluttning vilket troligen gör biotopen mindre lämplig för rökpipsvampen.

2. Nötbacken Besök: 19 april 2006 - **0 ex.**

Litslena socken.

Beskrivning: Äldre hassellund, med ett glest trädskikt av lövträd och gran, på en bergbunden backe i ett omgivande jordbrukslandskap. I nordsluttningen finns mycket död hasselved, men troligen torkar biotopen ut för snabbt på våren för att passa svampen.

3. Söder om Joar Blå Besök: 19 april 2006 - **0 ex.**

Husby-Sjutoft socken.

Beskrivning: Brant och fuktig sluttning, nedanför en hög bergvägg vid Mälaren. Sluttningen vetter mot öster och sträcker sig ned till vattnet. I branten växer en äldre blandskog med bl.a. gran, ek, lind, asp och hassel. Inga fynd gjordes.

4. Nötlund Besök: 19 april 2006 - **0 ex.**

Nysätra socken.

Beskrivning: Eftersökt, men inga fynd, i ett litet, nordsluttande hasselbestånd nedanför en bergknalle. Ganska klen hassel och inte så mycket död ved.

5. Uvbergets naturreservat Besök: 5 april 2006 - **0 ex.**

Gryta socken.

Beskrivning: Äldre blandskog med ek, gran, alm och hassel, nedanför en bergbrant. Blandskogen ligger i ett exponerat sydläge vilket troligen gör området mindre lämpligt för rökpipsvampen.

6. Ringrör Besök: 19 april 2006 - **0 ex.**

Gryta socken.

Beskrivning: Relativt stort, äldre barrskogsområde i blockig, småkuperad terräng. Vissa partier är av naturskogskaraktär. Inslaget av hassel är ganska sparsamt, men där det förekommer finns en hel del döda, liggande hasselstammar. För övrigt växer asp, björk, lönn och ek i området. Rökpipsvampen är eftersökt på flera, till synes, lämpliga platser, men utan resultat.

7. Lövhagen Besök: 9 maj 2006 - **0 ex.**

Gryta socken.

Beskrivning: Storblockigt barrskogsområde med inslag av lövträd, främst asp. Två delområden har undersökts. Dels ett hygge med kvarlämnad asp, björk och hassel, intill en bäck, och dels en sluten barrskog med asp, björk och hassel, i svag sluttning med rörligt markvatten.

8. Hagalunds naturreservat Besök: 10 april 2006 - **0 ex.**

Gryta socken.

Beskrivning: Eftersökt i en gammal hassellund med glest trädskikt av asp, sälg, lind och rönn. Mycket stora hasselbuketter och mängder av död hasselled. Området har tidigare ingått i en betesfälla. Inga fynd gjordes, men vid besöket fanns stora snöfläckar kvar, vilket gjorde att de fuktigaste partierna inte kunde undersökas.

9. Hesta Besök: 9 maj 2006 - **0 ex.**

Gryta socken.

Beskrivning: Eftersökt, men inga fynd, i liten hassellund med inslag av sälg, asp och rönn, i en sluttning intill Sävaån. Lokalen ligger i varmt läge mot öppen mark vilket troligen gör biotopen mindre lämplig för svampen.

KNIVSTA KOMMUN

10. Eda Besök: 5 maj 2006 - **0 ex.**

Lagga socken.

Beskrivning: Blandskog med gran, ek, asp, lind och hassel, dels i en sluttning och dels intill en källa och en liten bäck. Ganska mycket död hasselled men inga fynd.

UPPSALA KOMMUN

11. Bärsta lund Besök: 23 april 2006 - **21 ex.**

Uppsala-Näs socken.

Beskrivning: Äldre, slutet lövlund med mycket hassel. Området har ett glest trädskikt av björk, asp, ek och gran. Det finns mängder av gamla, grova hasselbuskar och rikligt med död ved. Grova hagmarksekar vittnar om att biotopen tidigare varit mer öppen. Arten upptäcktes på lokalen 1944 och sågs senast i området 1975, av Lennart och Kerstin Holm. Biotopen har troligen inte förändras speciellt mycket sedan 1970-talet. År 2005 genomfördes ett omfattande undersökning av Hans Rydberg, men inga fynd gjordes. År 2006 var förutsättningarna för svamp bättre vilket resulterade i fynd på tre närliggande platser i en svag nordsluttning med rörligt markvatten. På växtplatsen finns mycket död hassel, liggande på bar jord, bland lövförna eller i gles vegetation av kranshakmossa. Trädskiktet på växtplatserna består av gran, björk och asp. Närmaste större granar växer 10-12 m ifrån svamparna.

Hot: Inget hot verkar finnas mot lokalen för närvarande. Området är beskrivet som en nyckelbiotop på 7,6 hektar, men är ej formellt skyddad.

Åtgärdsförslag: På sikt bör lokalen skyddas formellt.

12. Söder om Bärsta lund Besök: 23 april 2006 - **0 ex.**

Uppsala-Näs socken.

Beskrivning: Igenväxt bryn, mot norr, med medelåldrig gran och spridda lövträd samt hassel. I området finns sluttningar med rörligt markvatten och ganska mycket död hasselled. Delar av området verkar vara lämpligt för rökpipsvampen, men inga fynd gjordes.

13. Förkastningsbrant i Hågadalen-Nåstens NR Besök: 2 maj 2006 – Ej återfunnen.

Bondkyrko socken.

Beskrivning: På 1930-talet rapporterades rökpipsvampen från ”den höga branten vid Nåsten mitt för Norbylund”. Ungefär 400 m väster om det som idag kallas för Norby lund ligger en brant (koord. 1600300 x 6635200). Men denna brant är bara en del av den ca. 3 km långa förkastningsbranten i Nåstens östra kant, från Lurbo i söder till Norby-Håga i norr. Var exakt svampen hittades är osäkert och det finns många platser utmed förkastningsbranten som verkar vara passande miljö för arten. Den högsta branten i området är ”Predikstolen”, men det är tveksamt om det är denna lokal som avses eftersom den ligger 1,6 km söder om (och ej mitt för) Norby lund. I förkastningsbranten växer huvudsakligen äldre barr- och blandskogsbestånd, bitvis med väl utvecklade buskskikt av gammal hassel och örtrik flora av blåsippa, underviol, vårärt m.m. På flera ställen tränger rörligt markvatten fram och i vissa småravin rinner mindre bäckar. Området kring Predikstolen inventerades av Hans Rydberg 2005, (1600646 x 6633516 ± cirka 100 m), men inget fynd gjordes. Under 2006 eftersöktes svampen på en 1,2 km lång sträcka utmed förkastningsbranten, norr om Predikstolen, men även då utan resultat. Svampen har ej observerats i Nåsten sedan 1938, men borde kunna finnas kvar eftersom, till synes, lämpliga biotoper finns på flera platser. Området är stort och det är lätt att missa enstaka fruktkroppar. Därför bör lokalen återbesökas lämpligt år.

Hot: Området ingår i ett stort naturreservat och verkar för närvarande inte vara hotat. Men förkastningsbranten gränsar mot öppen betesmark och vissa partier kan bli aktuella för skötselinsatser, som ev. kan påverka lämpliga rökpipsvampsmiljöer negativt.

Åtgärdsförslag: Förvaltaren (Uppsala kommun) bör informeras om de värdefulla hasselmiljöerna, så att dessa inte skadas vid eventuella skötselåtgärder.

14. Kvarnbo lund i Hågadalen-Nåstens naturreservat Besök: 6 maj 2006 - 0 ex.

Bondkyrko socken.

Beskrivning: Äldre blandskog i en örtrik ravin utmed Hågaån. Skogen består av gran, asp, alm, sälg, tall och mycket hassel. Blåsippa och kranshakmossa är bitvis marktäckande. En röjning av hassel gjordes i området för ca. 10-20 år sedan, vilket skapade mycket död klenved. Området har mycket hög luftfuktighet och sluttningen söder om ån verkar vara lämplig för svampen, men inga fynd har gjorts.

15. Vid Ramsjön Besök: 19 april 2006 - 0 ex.

Skogs-Tibble socken.

Beskrivning: Äldre barr- och blandskog i blockig, sluttande terräng, strax öster om Ramsjön. Nedanför sluttningen där marken planar ut står några gamla, vidkroniga björkar och ekar som vittnar om en tidigare mer öppen miljö. Det lägre partiet har sedan vuxit igen under flera decennier till en sluten, bitvis slyg blandskogsbiotop, med mycket hägg, skogstry och hassel i buskskiktet. Längre upp i sluttningen dominerar äldre barrskog. Men även här finns ett stort inslag av hassel, här och där intill partier med rörligt markvatten. Nedför sluttningen rinner en slingrande, delvis naturlig, bäck. På vissa platser i den blockiga sluttningen svämmar bäcken över och skapar en intressant, fuktig miljö bland hassel och andra lövträd. I hela området finns rikligt med hassel och flera buketter är stora med mycket död ved på marken. Lokalen är, till synes, lämplig för svampen, men inga fynd har gjorts. Området är ganska stort och det kan hända att enstaka fruktkroppar inte har upptäckts. Därför bör lokalen återbesökas ett år då förutsättningarna är optimala.

Figur 5. Vissa, till synes, lämpliga rökpipslokaler bör återbesökas. Ramsjön. Foto: 22 april 2002, G. Aronsson.

16. Fiby urskogs naturreservat Besök: 29 april 2006 – Ej återfunnen.

Vänge socken.

Beskrivning: Grannaturskog på blockig moränmark intill Fibyån. I buskskiktet finns äldre hassel, måbär och skogstry. Rökpipsvampen är känd från Fiby urskog sedan 1931.

I april 1980 observerades arten under en hasselbuske, precis innanför reservatsgränsen, intill den s.k. Helga trefaldighetskällan. Ett fotografi från denna växtplats finns med i Ryman & Holmåsens bok "Svampar – En fälthandbok, s. 633". Växtplatsen har inte förändrats speciellt mycket sedan 1980-talet men svampen har inte kunnat återfinnas trots eftersökning 1999, 2004, 2005 och 2006. Under vintern 2006-07 röjdes rågången utmed reservatsgränsen. På den tidigare växtplatsen, vid Helga trefaldighetskällan, kapades då tre av sju äldre hasselbuskar vid marknivå. Hasselstammarna ligger dock kvar i en rishög.

Under våren 1999 hittades 2 rökpipsvampar intill Fibyån, cirka 50 m nordväst om växtplatsen vid Helga trefaldighetskällan. Denna växtplats har återbesökts 2004, 2005 och 2006 men utan att svamparna kunnat återfinnas. Växtplatsen ligger mellan Fibyån och en väl upptrampad stig. Många människor verkar avvika från stigen och går fram till ån för att titta, vilket den slitna markvegetationen vittnar om. På platsen växer några hasselbuskar, men det finns mycket lite substrat för rökpipsvampen. Troligen beror detta på att hasselpinnarna lätt trampas sönder eller kastas i ån (av barn).

Hot: Största hotet mot rökpipsvampen verkar vara att den högstammiga granskogen skuggar ut hasseln för mycket. Ny hassel växer troligen inte till i samma takt som hasselstammar dör av. Således minskar mängden död hasselved successivt. Andra hot kan vara, som nämnts ovan, röjning av rågången eller för mycket tramp och slitage vid stigen utmed ån.

Åtgärdsförslag: Förvaltaren av reservatet bör informeras, bl.a. angående röjning av rågången och underhåll av markerade stigar.

Enligt skötselplanen för naturreservatet ska skogen lämnas för fri utveckling. Men möjligen kan man flytta och placera ut död hasselved till lämpliga platser. Till exempel kan de nedsågade hasselstammarna vid Helga trefaldighetskällan placeras ut under de kvarstående buskarna. Vid Fibyån kan död hasselved flyttas till ställen där folk inte trampar sönder veden, t.ex. inunder vindfällan.

Övrigt: På sikt kan förutsättningarna för hasseln, på naturlig väg, bli bättre om de gamla granarna successivt dör och blåser omkull. På så sätt skapas ljusbrunnar i gammelskogen, vilket gynnar tidigare undertryckta lövträd och hasselbuskar (se område nr. 25. Gåsholmen).

17. Stora branden Besök: 28 april 2006 - **19 ex.**

Ålands socken.

Beskrivning: Rökpipsvampen upptäcktes i området år 2005 på två olika platser. I det västra delområdet hittades tre fruktkroppar under en hasselbuske, och i det östra sex svampar under två buskar. I den västra delen växer rökpipsvampen intill en bred bäck där marken är tämligen fuktig. Skogen är inte helt sluten utan bitvis finns luckor utmed bäcken. Enstaka vidkroniga ekar visar att området tidigare varit mer öppet. Cirka 150 m öster om bäcken finns en glupartad sänka och från sänkan ned mot bäcken är marken delvis blockig och fuktig. Skogen i sluttningen är sluten och grandominerad med inslag av asp, ek och hassel. Det är i denna del som de andra rökpipsvamparna är funna. År 2006 kunde svamparna inte återfinnas i det västra området, intill bäcken, medan 19 fruktkroppar hittades under sex hasselbuskar i den östra delen.

Hot: Möjligen är den östra växtplatsen alltför skuggig med för mycket gran. Båda växtplatserna ingår i en nyckelbiotop på 3,6 hektar, men är ej formellt skyddade.

Åtgärdsförslag: Skydda lokalen formellt. Eventuellt bör några granar fällas eller ringbarkas i den östra delen för att gynna tillväxten av hasselbuskar.

18. Sydöst om Börje sjö Besök: 21 april 2006 - **18 ex.**

Jumkils socken.

Beskrivning: Ett cirka 2-3 hektar stort område intill bäcken (utloppet) sydost om Börje sjö. En skogsbilväg går genom området i sydost-nordvästlig riktning. Biotopen består av äldre granskog med inslag av ek, björk, asp och hassel. Hassel förekommer ganska glest på lokalen och växer främst i närheten av bäcken. Området har troligen tidigare varit mer öppet, vilket understryks av förekomsten av vidkroniga ekar. Rökpipsvampen upptäcktes 2005 med 11 ex. under två hasselbuskar, väster om vägen. Även öster om vägen finns en del hasselbuskar i äldre granskog, men här har inga fynd gjorts. År 2006 återfanns svamparna under de båda hasselbuskarna.

Hot: Växtplatserna för svampen ligger i en nyckelbiotop (2,6 ha), men precis intill en väggkant. Detta betyder att miljön lätt kan bli förstörd vid eventuell skötsel utmed vägen. Inne i skogen är flera hasselbuskar hårt trängda av granar och troligen dör hasselstammar i snabbare takt än tillväxten av levande stammar, vilket är ett hot på sikt.

Åtgärdsförslag: Informera markägaren och de som sköter om skogsbilvägen så att inte hasselbuskar röjs bort av misstag. Lokalen bör få ett formellt skydd. Viss utglesning av gran i beståndet bör ske för att hasselbuskarna inte ska dö helt och hållet. Under en övergångsperiod, tills hasselbuskarna blir mer livskraftiga (efter en utglesning av gran), bör utplacering av död hasselved ske. Lämpligast sker detta intill nuvarande växtplatser men lite längre ifrån vägen.

19. Norr om Börje sjö Besök: 21 april 2006 - **0 ex.**

Börje socken.

Beskrivning: Rökpipsvampen är eftersökt men utan fynd intill en liten bäck i ett avverkat barrskogsområde med kvarlämnade ädellövträd och gamla hasselbuskar. Ganska mycket döda

hasselstammar, men biotopen är troligen för exponerad och torkar snabbt ut varma vårdagar. Innan barrträden avverkades var detta troligen en mycket lämplig biotop för svampen, men lokalen besöktes ej då. Området bör återbesökas då den nya skogen börjar växa upp.

20. Bydelsbäcken Besök: 28 april 2006 - **139 ex.**

Jumkils socken.

Beskrivning: En 3,6 hektar stor nyckelbiotop utmed en bäckravin. Området består av äldre blandskog med gran, björk, asp, sälg och stora hasselbuskar. Skogen har troligen varit mera öppen tidigare, (de stora hasselbuskarna tyder på det), men har sedan successivt vuxit igen och skapat en miljö med många döda hasselstammar. Lokalen upptäcktes år 2005 med 31 rökpipsvampar under fem hasselbuskar. Vid inventeringen 2006 hittades totalt 139 fruktkroppar under åtta olika hasselbuskar. Största förekomsten, 98 ex., fanns under tre närliggande buskar. Markägaren har på begäran blivit visad rökpipsvamparna.

Hot: Inget hot finns mot lokalen för närvarande.

Åtgärdsförslag: Inget akut, men på sikt bör lokalen skyddas formellt.

Figur 6. Rik växtplats för rökpipsvampen, i en svag, blockig sluttning, intill en bäck.

Bydelsbäcken. Foto: 6 juni 2006, G. Aronsson.

21. Hasseldalarna i Styggkärrets naturreservat Besök: 28 april 2006 - **356 ex.**

Jumkils socken.

Beskrivning: Optimal miljö för rökpipsvampen i en blockig sluttning mellan ett glupområde (två glupar) och en källa som mynnar ut i en mycket blöt sumpskog. Mellan den ena glupen och källan går ett underjordiskt vattenflöde. Sluttningen är rik på lövträd såsom ek, lönn, lind

och asp samt hassel. Gran, med stor åldersspridning, dominerar emellertid i sluttningen. Lövträden och hassel har förmodligen lång kontinuitet på lokalen, vilket en rik förekomst av lunglav indikerar. I området har lövträden (och ev. även hasseln) glesats ut, på 1970- eller 1980-talet. Utglesningen bidrog till att ung gran kunde växa upp. Samtidigt blev skogen mörkare och andelen avdödade hasselstammar ökade. Efter några decennier har dessa hasselstammar blivit perfekt substrat för rökpipsvampen, som troligen fanns på platsen även tidigare. Under de senaste åren har viss utglesning av yngre gran skett för att behålla ett levande buskskikt av hassel. Rökpipsvampen upptäcktes på lokalen 1995 med 76 ex. under 16 olika hasselbuskar. Svampen noterades även 1996 och 1999 men antalet räknades inte noggrant. Vid inventeringen 2005 gjordes en grundlig genomgång av området och resultatet blev 271 fruktkroppar under 18 hasselbuskar. År 2006 var förutsättningarna ännu bättre. Då hittades 356 fruktkroppar under 37 buskar. Detta torde vara det hösta noterade antalet av svampen på en lokal, i Sverige.

Hot: Inget hot föreligger idag. Hasseldalarna ingår i ett större naturreservat där lövträd och hassel ska, enligt skötselplanen, gynnas i och vid olika glupmiljöer.

Åtgärdsförslag: Viss röjning av yngre gran, för att gynna hassel, skedde i området år 2002. Inget åtgärdsbehov finns idag annat än övervakning.

22. Oxsätra Besök: 21 april 2006 - **0 ex.**

Skuttunge socken.

Beskrivning: Blandskog med gran, asp och hassel. Några hasselbuketter närmast vägen är stora, men för övrigt mest klena buskar i området. Skogen är inte speciellt gammal och har troligen ingen kontinuitet.

23. Norrbodaglupen Besök: 5 maj 2006 - **0 ex.**

Skuttunge socken.

Beskrivning: Storblockig, delvis snårig blandskog med gran, björk, asp och hassel, intill en glup. Området är fuktigt med underjordiska vattenflöden och tidvis vattenfyllda svackor. Skogen var tidigare mer sluten innan man avverkade grova granar i bestånden. Gamla, murkna granstubbar finns fortfarande kvar efter avverkningen för minst 20 år sedan. Under flera hasselbuskar verkar förhållandena för svampen vara lämpliga, men trots noggrann eftersökning blev resultatet noll. Området bör återbesökas.

24. Norrbodaskogen Besök: 5 maj 2006 - **0 ex.**

Skuttunge socken.

Beskrivning: Äldre grandominerad barrskog med inslag av björk, asp och hassel. Till synes goda förutsättningar för rökpipsvampen finns under äldre hasselbuskar intill en bäck samt i ett långt fuktstråk med rörligt markvatten. Bör återbesökas.

25. Gåsholmens naturreservat Besök: 27 april 2006 - **259 ex.**

Björklinge socken.

Beskrivning: Gammal barrnaturskog på en svagt kuperad moränhöjd i anslutning till sjön Velången. Träden, speciellt granarna, är grova och högstammig med en ålder på 150 till 200 år. Enstaka tallar är upp till 250 år gamla. Skogen har ett stort inslag av lövträd, såsom asp, lind och björk. I buskskiktet finns hassel, måbär och skogstry. Markfloran är rik med stora mängder blåsippen men även tibast och vätteros. Rökpipsvampen upptäcktes i området 1994 av Eric Danell. Året efter, i maj 1995, återfanns 18 ex. under tre hasselbuskar. Troligen fanns fler fruktkroppar, men området undersöktes inte speciellt noggrant. Rökpipsvamparna stod fortfarande kvar den 2 juni, denna mycket sena och blöta vår. År 1996 fanns några exemplar under samma hasselbuskar. Därefter dröjde det till 2005 innan rökpipsvampen åter eftersöktes

på Gåsholmen. Endast tre fruktkroppar hittades då, av Hans Rydberg, men förutsättningarna var troligen inte optimala detta år. År 2006 genomsöktes området mycket noggrant under flera timmar. Totalt hittades 259 fruktkroppar under 17 olika hasselbuskar. Arten hittades i två delområden; det ena med 237 svampar under 14 buskar och det andra med 22 svampar under 3 buskar.

Hot: Inget hot verkar finnas mot rökpipsvampen för närvarande. Arten tycks klara sig bra på lokalen eftersom ett stort antal äldre granar har lagt sig vilket skapat stora ljusbrunnar där lövträd och hassel gynnas.

Åtgärdsförslag: Inget åtgärdsbehov finns idag annat än övervakning.

26. Hässelby hage Besök: 3 maj 2006 – **Ej återfunnen.**

Börje socken.

Beskrivning: Rökpipsvampen hittades i Hässelby 1930, men den exakta växtplatsen är oviss. Vid Hans Rydbergs inventering 2005 eftersöktes lämpliga biotoper från vägen med hjälp av kikare och ett par stickprov utfördes, men utan resultat. Hans bedömning blev att miljön för svampen inte längre fanns kvar i området kring Hässelby. År 2006 besöktes "Hässelby hage", en halvöppen beteshage rik på lövträd såsom ek, björk och sälg. Hassel finns på några små ytor, bl.a. intill en liten våt och i en angränsande svag sluttning med rörligt markvatten. I trädskiktet kring platsen växer äldre ek. På marken ligger en del hasselved som möjligen passar för rökpipsvampen. Lokalen bör återbesökas då förutsättningarna är optimala.

Hot: Eftersom läget för den gamla lokalen är okänd är det omöjligt att bedöma någon hotbild. Lokalen kan mycket väl redan vara förstörd.

Åtgärdsförslag: Eftersök arten i Hässelby hage ett år då förutsättningarna är optimala.

27. Norr om Sjödyn Besök: 5 maj 2006 - **11 ex.**

Vaksala socken.

Beskrivning: Rökpipsvampen noterades första gången vid Sjödyn 1955. Arten har även observerats i området senare, men tidigare växtplatsers läge är osäkert. Norr om Sjödyn finns gamla odlingsmarker omväxlande med igenväxta f.d. hagmarker och storblockig skogsmark. Här finns gott om hassel, och särskilt där gran vuxit upp förekommer död hassel i mängder. Svampen eftersöktes i fyra lämpliga delområden och hittades i två av dessa. Fynden gjordes i en 60-årig granskog med inslag av ek och hassel, intill ett fuktigt stråk samt i en medelåldrig blandskog med gran, ek och hassel, i svag sluttning med rörligt markvatten. Arten eftersöktes även i två andra blandskogsbestånd med mycket hassel, men utan resultat.

Hot: Inget hot verkar finnas mot lokalen för närvarande. Området är beskrivet som en nyckelbiotop på 2,5 hektar, men är ej formellt skyddad.

Åtgärdsförslag: Skydda lokalen formellt.

28. Storskogen Besök: 26 april 2006 - **24 ex.**

Ärentuna socken.

Beskrivning: Grandominerad naturskog med inslag av asp och hassel. Beståndet av gammal hassel är mycket litet och yngre buketter saknas nästan helt. Växtplatsen ligger en svag sluttning på grovblockig mark, där vatten sipprar fram, både ovan- och underjordiskt. Lokalen upptäcktes 1998 med 26 fruktkroppar på åtta liggande hasselstammar under en gammal, stor hasselbuske. År 2005 återbesöktes området och då hittades 38 ex. under samma hasselbuske. 2006 var antalet på växtplatsen 24 fruktkroppar.

Hot: Största hotet mot rökpipsvampen är troligen att hassel förekommer alltför sparsamt i området. När nuvarande substrat har förmultnat kommer inte tillräckligt mycket ny hasselved att skapas på naturlig väg.

En markerad stig passerar ganska nära förbi hasselbusken med svamparna, och en liten förändring av stigdragningen kan förstöra lokalen.

Växtplatsen ingår i ett stort naturvärdesobjekt på 47,1 hektar, och i ett ännu större reservatsförslag, men är ännu ej formellt skyddad.

Åtgärdsförslag: Markägaren (Uppsala kommun) och de som underhåller den markerade stigen bör informeras om växtplatsen. Påbörjat reservatsarbetet måste fortsätta så att lokalen skyddas formellt. Eventuellt bör några granar ringbarkas för att få ner mer ljus till marken, vilket troligen kommer att gynna undertryckta hasselbuskar. Möjligen bör man också, under en övergångstid tills mer hassel vuxit upp, försöka hålla liv i rökpipsvampen genom att samla in och placera ut död hasselved på lämpligt ställe intill nuvarande växtplats. Hasselstammar bör i så fall samlas in från ett närbeläget område med mycket hassel.

29. Gammelängen Besök: 26 april 2006 - 0 ex.

Ärentuna socken.

Beskrivning: Grandominerat skogsbestånd med bl.a. ek, grov asp och hassel. Området har troligen varit mer öppet tidigare men har sedan vuxit igen med gran. Delar av beståndet har hög mark- och luftfuktighet vilket gynnar kryptogamfloran. Lunglav och aspfjädermossa (*Neckera pennata*) är påträffade i beståndet. Men inga fynd av rökpipsvamp.

30. Piparboda Besök: 5 maj 2006 - 0 ex.

Funbo socken.

Beskrivning: Eftersökt under några gamla hasselbuketter med mycket död ved, intill en liten bäck, i svag sluttning nära Funbosjön.

31. Fjällnora Besök: 11 april 2006 – Ej återfunnen.

Funbo socken.

Beskrivning: Äldre, örtrikt granbestånd med inslag av ek, asp och hassel. I fältskiktet finns bl.a. blåsippa, lungört, vispstarr (*Carex digitata*) och mycket vätteros. Området har troligen varit mer öppet tidigare, som betad ekhage eller lövhage, men är idag slutet efter flera decennier av igenväxning. Många hasselbuketter är gamla och mycket död hasselved ligger runt dessa. Rökpipsvampen upptäcktes här 1999 med 42 ex. under tre hasselbuskar. Två rökpipsvampar återfanns i området år 2001 och ett exemplar hittades år 2004. Sedan dess har området undersökts noggrant både 2005 och 2006 men utan resultat. Svamparna växte i en svag sluttning med rörligt markvatten. Lokalen ligger mot söder och marken torkar vanligtvis snabbt ut på våren, under normala nederbördsförhållanden. Detta kan vara orsaken till att rökpipsvampen bara förekommer rikligt under extremt blöta vårar, som t.ex. 1999.

Hot: Området är beskrivet av Skogsstyrelsen som ett naturvärdesobjekt (NVO) på 3,1 hektar. Till skillnad från en nyckelbiotop är åtgärder i NVO ej samrådspfiktiga. Lokalen kan således förstöras t.ex. genom röjning, gallring, restaurering av den gamla ekhagen etc. utan att någon myndighet får reda på det. Lokalen ingår i ett stort reservatsförslag, men arbetet med att skydda området har inte påbörjats än.

Växtlokalen ligger i ett friluftsområde, cirka 50 m ifrån ett vindskydd och eldstad. Detta kan vara ett hot eftersom död ved ofta, successivt försvinner runt en eldstad om den utnyttjas flitigt av allmänheten.

Åtgärdsförslag: Markägaren och förvaltaren av friluftsområdet (Uppsala kommun) bör informeras om växtplatsen. Vedträ bör alltid finnas i förrådet intill eldstaden. Området bör skyddas formellt.

32. Kopenhagen Besök: 26 april 2006 - 0 ex.

Almunge socken.

Beskrivning: Fuktig blandskog med gran, björk, al och hassel, intill en bergbrant. Ganska mycket död hasselled under några buskar, men inga fynd.

33. Söderby Besök: 21 april 2006 - 0 ex.

Almunge socken.

Beskrivning: Litet, medelåldrig blandskogsbestånd på delvis fuktig, sluttande mark. Träd- och buskskiktet består av gran, asp och hassel. Död, liggande hassel förekommer ganska sparsamt.

34. Aspbladsmossens naturreservat Besök: 26 april 2006 – **Ej återfunnen.**

Knutby socken.

Beskrivning: Ett exemplar av rökpipsvamp hittades år 2001 i en äldre, blockig granskog med glest inslag av hassel. Arten växte på en fuktig plats precis intill en, delvis underjordisk, bäck som rinner från en glup. Svampen eftersöktes i hela sluttningen från glupen och ned till en större bäck vid vägen, men utan resultat.

Den äldre barrskogen strax söder om växtplatsen har avverkats för ett par år sedan. Detta kan ha påverkat rökpipsvampen negativt eftersom skogen i reservatet, intill glupen, verkade vara mer uttorkad nu än då svampen hittades 2001.

Lite längre norrut, utmed bäcken vid vägen, finns äldre skog med stora hasselbuskar och mycket döda hasselstammar. Biotopen verkade vara lämplig för rökpipsvampen, men inga fynd gjordes här 2006.

Hot: Kalavverkningen strax söder om växtplatsen kan vara ett hot eftersom mikroklimatet i hela sluttningen, från glupen ned till vägen, sannolikt har förändrats. Ett annat hot är att hassel förekommer ganska sparsamt i granskogen där svampen hittades 2001. När nuvarande substrat har förmultnat kommer troligen inte tillräckligt mycket ny hasselled att skapas på naturlig väg för att svampen ska kunna finnas kvar.

Åtgärdsförslag: För att försöka gynna rökpipsvampen kan man samla in och placera ut död hasselled, på lämpliga, fuktiga ställen, intill bäcken. Hasselstammar bör i så fall samlas in från ett närbeläget område med mycket hassel. På lång sikt, när den planterade skogen på hygget i söder börjar växa upp, kan det bli aktuellt att ringbarka några granar intill bäcken för att på så sätt gynna undertryckt hassel.

35. Norr om Aspbladsmossens naturreservat Besök: 26 april 2006 - 0 ex.

Knutby socken.

Beskrivning: Strax nordöst om vägen mot Herrgården finns lövrika granskogsbestånd med bl.a. asp och äldre hassel. I kanten mot vägen står några gamla, grova hagmarksekar. Området har tidigare varit mer öppet, troligen av hagmarkskaraktär, men har sedan, under flera decennier, vuxit igen till skogsmark. Delvis mycket död hasselled på små moränbackar och i sluttningar. Två delområden inventerades men utan resultat. Hela området är avverkningsanmält i nov. 2006.

36. Intill Dammens naturreservat Besök: 26 april 2006 - 0 ex.

Bladåker socken.

Beskrivning: Eftersökt, men inga fynd, utmed en bäck i grandominerad skog med inslag av hassel.

37. Ekdalens naturreservat Besök: 26 april 2006 - 0 ex.

Bladåker socken.

Beskrivning: Äldre-gammal barr- och blandskog på blockig mark med bl.a. gran, asp, alm, ek och hassel. Området har stått orört under flera decennier och är rikt på död ved. Bitvis finns partier som verkar lämpliga för rökpipsvampen. Flera hasselbuskar undersöktes men överallt negativa resultat.

38. Intill Ekdalens naturreservat Besök: 26 april 2006 - 0 ex.

Bladåker socken.

Beskrivning: År 2001 eftersöktes rökpipsvampen i en äldre granskogssluttning med rörligt markvatten och spridda hasselbuskar. Biotopen såg mycket lämplig ut med flera halvmurkna hasselstammar i fuktigt mikroklimat. Inga fynd gjordes då, och vid återbesök 2006 var detta skogsparti slutavverkat. År 2006 undersöktes även ett kvarstående, närbeläget granskogsparti med stora hasselbuskar utmed en bäck, men utan resultat.

39. Intill Pansaruddens naturreservat Besök: 26 april 2006 - 0 ex.

Bladåker socken.

Beskrivning: Blockrik blandskog med äldre gran, ek och hassel, precis intill en liten glup. Ganska få hasselbuskar i området och endast några stycken skulle kunna passa för rökpipsvampen. Beståndet har p.g.a. närliggande avverkningar blivit mer exponerat och torkar ut snabbare än vad som skedde tidigare. Den äldre skogen söder om glupen avverkades på 1990-talet, och skogen precis norr om glupen avverkades vintern 2005-06. Det lilla kvarvarande skogsbeståndet omges således idag av öppen mark. Rökpipsvampen har eftersökts vid glupen under tre olika år; 2001, 2005 och 2006, men utan några fynd.

40. Pansaruddens naturreservat Besök: 26 april 2006 - 0 ex.

Bladåker socken.

Beskrivning: Äldre, fuktig granskog med inslag av ek och hassel. Genom området rinner ett delvis underjordiskt vattenflöde som dränerar en närliggande glup. Mark- och luftfuktigheten är hög och området verkar mycket lämpligt för rökpipsvampen. Hasselbuskarna är dock få och ganska kläna med endast lite död ved. Svampen har eftersökts i området under tre olika år; 2001, 2005 och 2006, men utan resultat.

TIERPS KOMMUN

41. Väla Besök: 20 april 2006 - 0 ex.

Västlands socken.

Beskrivning: F.d. hagmark som under flera decennier växt igen till ett skogsbestånd med bl.a. gran och hasselbuskar. I det både slutna och skuggiga beståndet finns mängder av avdödade, stående och liggande hasselstammar, men inga rökpipsvampar hittades.

42. Lövsund Besök: 20 april 2006 - 0 ex.

Västlands socken.

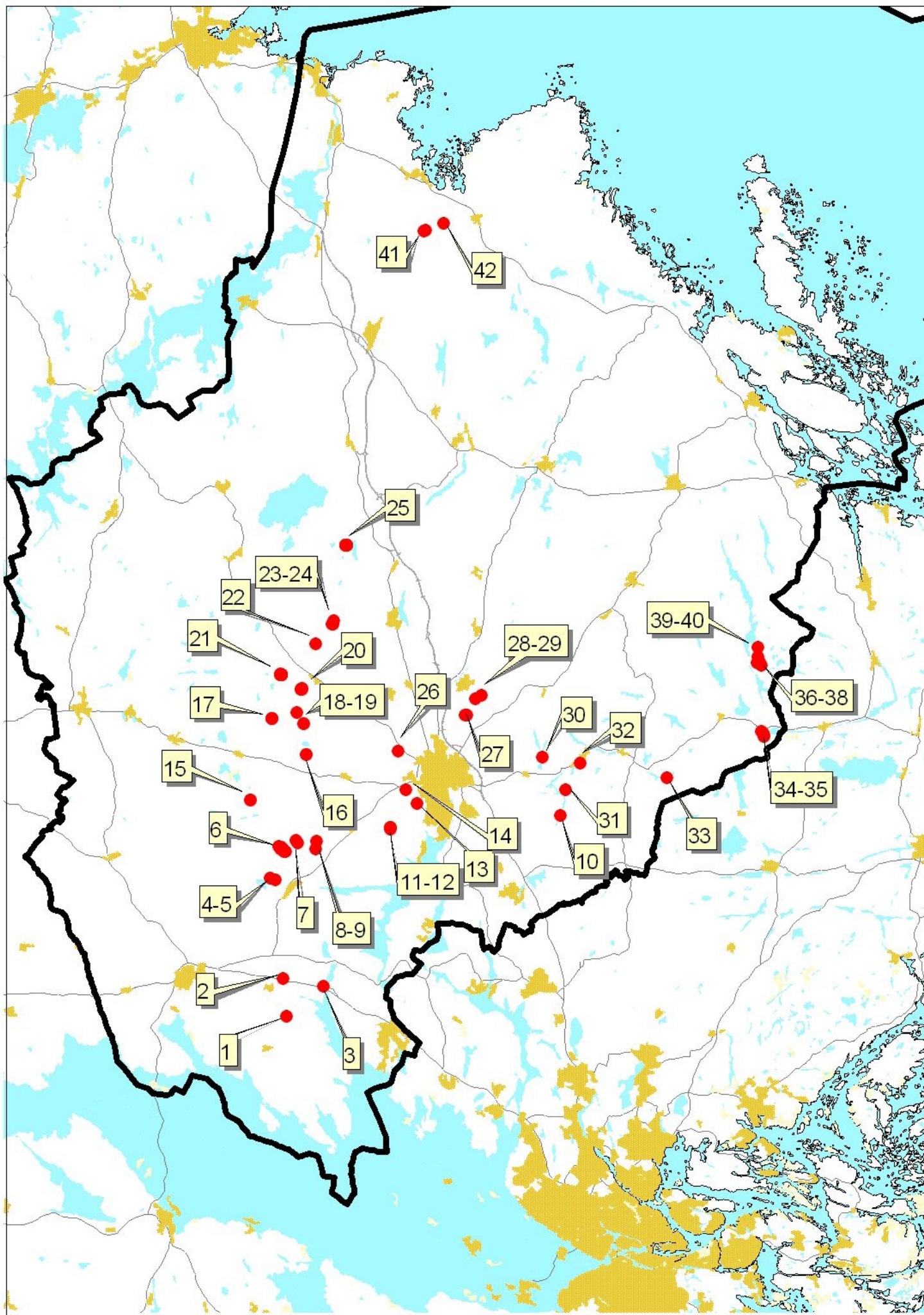
Beskrivning: Äldre, mossrik granskog, i småblockig terräng, med sparsamt inslag av hassel. Svampen eftersöktes utmed en bäck men inga fynd gjordes.

Referenser

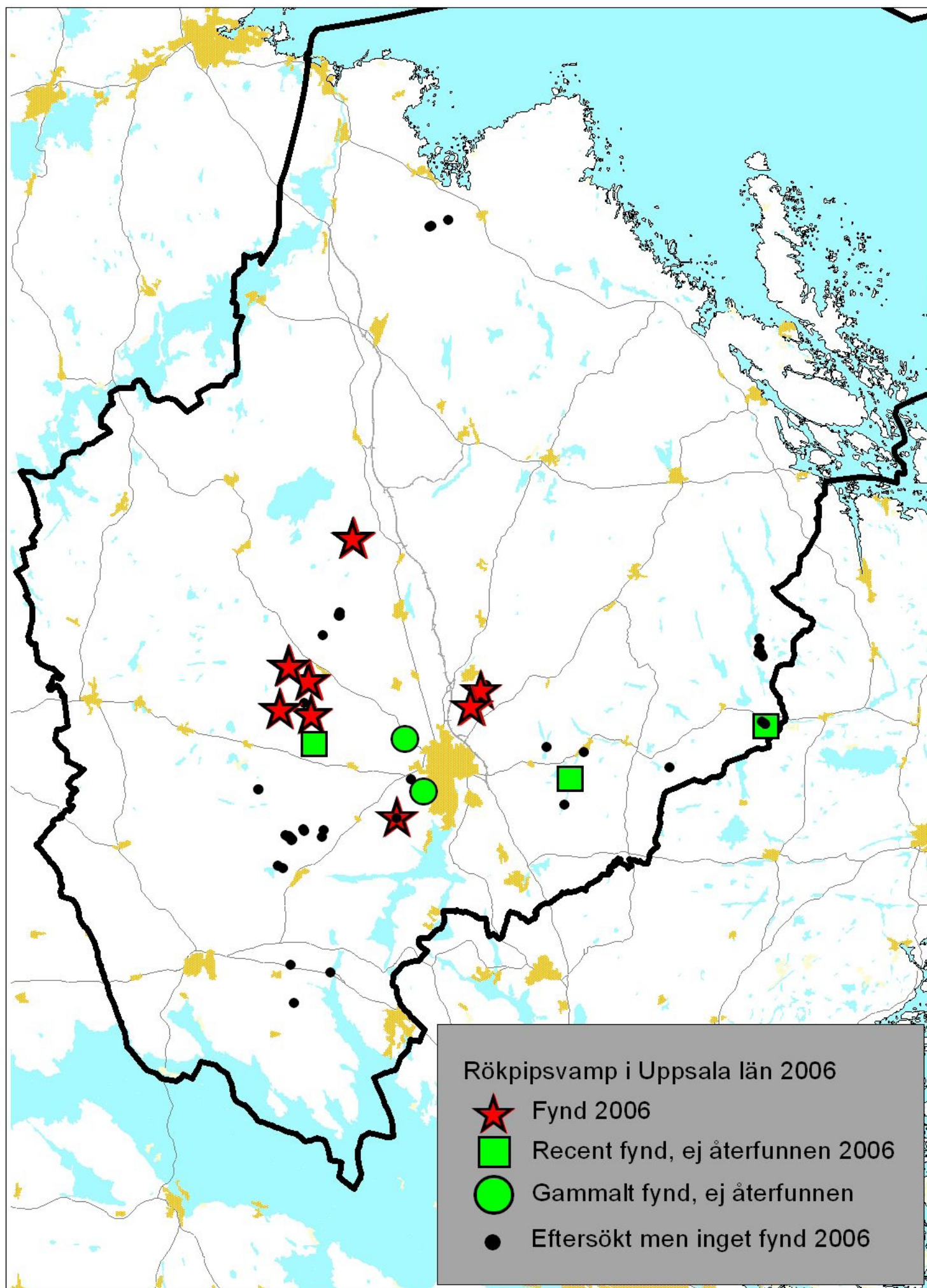
Rydberg, H. 2006: Åtgärdsprogram för bevanade av rökpipsvamp (*Urnula craterium*).
Remissversion.

Ryman, S. & Holmåsen, I. 1984: Svampar – en fälthandbok. Interpublishing, Stockholm.

Bilaga 1. Inventering av rökpipsvamp 2006 (objekt 1-42)

Bilaga 2. Fynd och negativa fynd av rökpipsvamp 2006

Rökpijsvampen är en sällsynt vårsvamp och är klassad som starkt hotad (EN) i rödlistan från 2005. Den är känd från ett 30-tal lokaler i Sverige varav 13 finns i vårt län. Eftersom så stor del av de svenska växtlokalerna är påträffade i Uppsala län vilar ett särskilt ansvar på oss för bevarandet av rökpijsvampen. På uppdrag av Länsstyrelsen i Uppsala län genomförde Upplandsstiftelsen en inventering våren 2006, där samtliga 13 kända växtlokaler i länet återbesöktes. Arten eftersöktes också på 29 nya, tänkbara lokaler, framför allt i Uppsala och Enköpings kommun.

Fruktkroppsbildningen av svampar styrs huvudsakligen av väderfaktorer, och rökpijsvampen uppträder bara efter snörika vintrar eller nederbördsrika vårar. Detta brukar infalla i genomsnitt vart tredje år i Uppland. År 2006 var ett sådant år och förutsättningarna för att hitta svampen var goda. Inga nya lokaler för rökpijsvampen hittades dock, men på de 13 tidigare kända lokalerna återfanns arten på 8 lokaler med totalt 848 fruktkroppar. Resultaten visar att svampen fortfarande är starkt hotad och behöver skydd och i vissa fall skötsel för att finnas kvar.

MEDDELANDESERIEN 2007

1. 2005 års inventering av gölgroda längs Nordupplands kustband samt utvärdering av gölgradans åtgärdsprogram
2. Inventering av förorenade områden - Dannemora gruvområde - Inventering utförd enligt Naturvårdsverkets MIFO-modell, fas 1
3. Grunda marina områden i Gräsö östra skärgård - Inventering och studier av fiskrekrytering och undervattensvegetation sommaren 2006
4. Bygga och bo i Uppsala län - Bostadssubventioner, volymer och bidragsunderlag, Helårsöversikt 2000 - 2006
5. "Det går åt mycket kaffe" – Länsstyrelsens tillsyn av kommunernas insatser för personer med demenssjukdomar
6. Länsprojekt djurskydd 2006: Efterlevnad av djurförbud i Uppsala län
7. Utterns förekomst längs kusten och Dalälven i Uppsala län 2006
8. Vägledning för skötsel av grus- och sandmarker
9. Boende för äldre och ett tillgängligare samhälle för alla
10. Inventering av rökpijsvamp, *Urnula craterium*, i Uppsala län 2006

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

POSTADRESS 751 86 Uppsala GATUADRESS Hamnesplanaden 3
TEL 018-19 50 00 (vxl) FAX 018-19 52 01
E-POST länsstyrelsen@c.lst.se WEBBPLATS www.c.lst.se